

SHVETSIYADA UMUMTA'LIM TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti talabasi

Baxtiyorova Aminabonu Baxtiyorovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shvetsiyada umumta'lim tizimining va umumta'lim fanlarining amaliy va nazariy muammolari to'g'risida batafsil ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: umumta'lim, Shvetsiya, amaliy, nazariy, muammolar, tizim xususiyat.

KIRISH

Shveytsariya ta'lim tizimi dunyodagi eng ilg'or ta'lim tizimlaridan biri hisoblanadi. U o'zining **yuqori sifatli ta'limi, innovatsion yondashuvi** va o'quvchilarga **tanlov erkinligini berishi** bilan mashhur. Shveytsariya ta'lim tizimi o'quvchilarga tanlov erkinligini berishga qaratilgan. O'quvchilar o'zlarining qiziqishlariga va qobiliyatlariga mos keladigan ta'lim yo'nalishlarini tanlashlari mumkin.

Majburiy ta'lim

Majburiy ta'limning umumiy muddati **o'n bir yilni** tashkil qiladi. Boshlang'ich bosqich, jumladan, bolalar bog'chasining ikki yili yoki birinchi o'quv yili (sakkiz yil)ni o'z ichiga oladi. **Pastki o'rta ta'lim uch yil** davom etadi. Majburiy ta'lim bolalar uchun **to'rt yoshdan boshlab amal qiladi**. Davlat majburiy ta'limi barcha bolalar uchun **bepul**. Davlat muassasalariga bolalarning 95 foizi qatnashadi. Maktabga borish majburiyati qonuniy yashash maqomiga ega bo'lmagan bolalarga ham tegishli. Rivojlanish maqomlari, qobiliyatlari, ijtimoiy kelib chiqishi, tilshunosligi va xulq-atvori xususiyatlariga ega bo'lgan o'quvchilar bir xil maktabda o'qishadi. O'quvchilarning qobiliyatlari va iste'dodlarining xilma-xilligi, sinflardagi madaniy xilma-xillik maktab uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Maktab barcha o'quvchilarni qobiliyatiga qarab o'qitishni kafolatlaydi. O'quvchilar tabaqalashtirilgan, individuallashtirilgan ta'lim olishadi va ularni oddiy maktab o'qituvchilari yoki kerak bo'lganda mutaxassislar

(masalan, alohida ehtiyojli o'qituvchilar) tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Oddiy maktabda iqtidorli o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash, til ko'nikmalarini rivojlantirish, chet tillarida ona tilida so'zlashuvchi bolalarning til ko'nikmalarini rivojlantirish, individual fanlar bo'yicha yordam berish, nutq va lingual terapiya, psixomotor terapiya va boshqalar kiradi.

Majburiy ta'limdan keyingi ta'lim

Majburiy ta'limdan so'ng o'smirlar to'liq o'rta ta'limga o'tadilar va umumiy ta'lim dasturlari (bakalavr maktablari yoki to'liq o'rta maxsus maktablar) va kasb-hunar ta'limi dasturlari o'rtasida tanlov qilishlari mumkin. O'smirlarning aksariyati to'liq o'rta ta'limdan so'ng kasbiy ta'limiga qabul qilinadi. O'smirlar 18-19 yoshda o'rta maktabni tamomlaydilar va tegishli sertifikat oladilar. Yoshlarning 90% dan ortig'i to'liq o'rta ta'lim dasturini tamomlaydi. Majburiy ta'limdan to'liq o'rta ta'lim darajasiga o'tishni optimallashtirish maqsadida turli tadbirlar (individual yordam, ishlarni boshqarish va h.k.) amalga oshirildi. Majburiy ta'limdan so'ng darhol o'rta maktabga o'tmagan o'smirlar uchun oraliq yechim sifatida yillik kurslar mavjud.

Oliy ta'lim

Oliy darajadagi Shveytsariya ta'lim tizimi universitetlarda yoki kasbiy ta'lim muassasalarida to'ldirilishi mumkin bo'lgan keng ko'lamli dasturlarni taklif qiladi. Universitetlar turli xil akademik yoki amaliyotga yo'naltirilgan daraja dasturlarini taklif qiladilar. Universitetga kirish uchun, ta'lim muassasasiga qarab, bakalavr, federal kasbiy bakalavr, ixtisoslashtirilgan bakalavr yoki qo'shimcha imtihon talab qilinadi. Shveytsariyada o'n ikkita tan olingan universitet mavjud: o'nta kanton(shtat) universiteti va ikkita **Federal Texnologiya Instituti (FIT)**. Bular an'anaviy akademik universitetlar bo'lib, birinchi navbatda amaliy fanlar universitetlaridan farqli o'laroq fundamental tadqiqotlar olib boradilar. Ushbu tizim o'quvchilarni hayotga tayyorlashga qaratilgan va ularga o'z qiziqishlari va qobiliyatlariga mos keladigan ta'lim yo'nalishlarini tanlash imkoniyatini beradi. **Shveytsariya ta'lim tizimi** dunyodagi eng yaxshi ta'lim

tizimlaridan biri hisoblanadi va u o'zining yuqori sifatli ta'limi, innovatsion yondashuvi va o'quvchilarga tanlov erkinligini berishi bilan mashhur. **Shvetsiyada ta'lim** — 6 yoshdan 17 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun majburiydir. Shvetsiyada o'quv yili avgust oyining o'rtalaridan iyun oyining boshigacha davom etadi. Dekabr oyining o'rtalaridan yanvar oyining boshigacha bo'lgan Rojdestvo bayrami Shvetsiya o'quv yilini ikki davrga ajratadi. Maktabgacha ta'lim muassasasi kam ta'minlangan oilalar uchun bepul va oddiy oilalar uchun chegirma bilan xizmat ko'rsatadi. Olti yoshga to'lgan bolalar majburiy maktabgacha ta'lim sinfini boshlaydilar (förskoleklass). Ushbu tizim maktabgacha va umumta'lim maktablari o'rtasida o'tish bosqichi sifatida ishlaydi. 6 yoshdan 17 yoshgacha bo'lgan bolalar keng ko'lamli fanlar o'rganiladigan umumiy o'rta maktabga boradilar. Barcha o'quvchilar bir xil fanlarni o'rganishadi (tanlovlar bundan mustasno). Maktablarning aksariyati munitsipalitet tomonidan boshqariladi. Bundan tashqari „mustaqil maktablar“ deb nomlanuvchi xususiy maktablar ham mavjud.

Deyarli barcha o'quvchilar uch yillik umumiy o'rta maktablarda o'qishni davom ettiradilar, bu yerda ko'pchilik o'quvchilar 18 ta milliy dasturdan birini tanlaydilar, ularning ba'zilari kasbiy va ba'zilari „maxsus tayyorgarlik“lardir. Milliy dasturlarga qo'yiladigan talablarni bajarmagan talabalar uchun kirish dasturlari mavjud bo'lib, unda talabalar milliy dasturlarga qo'yiladigan talablarni qondirish uchun ishlashadi. 2018-yilda umumta'lim maktabining 9-sinfini tamomlagan o'quvchilarning 16 foizi milliy dasturlarga kirish huquqiga egalik huquqidan mahrum bo'lishgan^[1]. Oliy ta'lim tizimi Boloniya jarayoni orqali Yevropaning qolgan qismi bilan mos keladi, bu yerda darajalar uch davrga bo'linadi: asosiy daraja, yuqori daraja va doktorlik darajasi. Har xil uzunlikdagi har bir tsiklda ikkita daraja mavjud. Universitetlarda Shvetsiya fuqarolari (shuningdek, Yevropa iqtisodiy hududi mamlakatlari fuqarolari uchun) uchun o'qish to'lovi yo'q va talabalarga hukumat tomonidan yordam olish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonuni. Lex.uz. O'RQ - 637-son. 23.09.2020 yil

2. "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3775-sonli qarori;
3. "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni.
4. Nargiza A. DEVELOPMENT OF AN IMPROVED TWO-STAGE TECHNOLOGY FOR FIXING MOVING SOILS AND SANDS WITH THE USE OF A MECHANOCHEMICAL DISPERSER //Universum: TexHmeciPne HayKи. - 2022. - №. 11-8 (104). - C. 26-29.